

Työntekijöiden järjestäytyminen ja työehdoista sopiminen tekniikan yhtiöissä

Ilmailutekniikan Ammattiyhdistys ITA:n johtokunta tiedotti 20.5.2020 hankkeesta, jossa ITA ammattiosastona eroaisi IAU:sta ja siirtyisi Ammattiliitto Pron jäsenyhdistykseksi. Päätös liiton vaihtamisesta tehtäisiin kahdessa perättäisessä jäsenkokouksessa kesäkuun aikana. Perusteluiksi tälle esitettiin mm. seuraavaa:

”Paikallisen sopimisen merkitys on työpaikoilla lisääntynyt jatkuvasti ja siihen pitää saada tukea liitolta. Haluamme myös, että tekniikan omissa asioissa äänemme kuuluu liiton päätöksentekojärjestelmässä. Näiden edeltävien osalta tekniikan yritysten edunvalvojilla (ITA:lla) on jatkuvasti isoja haasteita nykyisessä liitossamme.”

Vastaan alla näihin perusteluihin. Lisäksi tuon esiin niitä seikkoja, jotka jäisivät ennalleen ja jotka muuttuisivat, jos päätös liiton vaihtamisesta jäsenkokouksissa tehtäisiin.

* * *

Paikallisen sopimisen tukeminen

Lentoliikenteen palveluja koskevassa työehtosopimuksessa on useita määräyksiä paikallisesta sopimisesta, joissa osapuolina ovat joko ammattiosastot tai pääluottamusmiehet. Tähän liittyvän sopimisen tukeminen liiton puolesta on ollut ja tulee olemaan myös jatkossa sidottu siihen, millä tavoin ammattiosastojen ja työpaikkojen luottamustoimissa olevat henkilöt haluavat IAU:n suunnalta asioita hoidettavan. He asettavat pitkälti päämäärät paikalliselle sopimiselle. Liiton tehtävänä on tukea näitä tavoitteita. Sopimukset syntyvät sen jälkeen, jos myös sopimusten vastapuoli eli työnantaja on valmis niitä solmimaan.

Paikalliseen sopimiseen liittyen ITA:n puheenjohtaja on IAU:n hallitukselle osoittamassaan sähköpostiviestissä ilmoittanut, että ITA:n jäsenkokouksessa ja johtokunnassa on molemmissa tehty päätös olla toimittamatta paikallisia sopimuksia liitolle. Tämän vuoksi hän ei myöskään toimiessaan Finnair Technical Services Oy:n pääluottamusmiehenä katso olevansa velvollinen sopimusten toimittamiseen.

Ammattiosaston puheenjohtajan/pääluottamusmiehen sähköposti on vastaus IAU:n hallitukselle sen päätettyä saattaa työehtosopimukseen perustuvat ammattiosastojen ja pääluottamusmiesten solmimat paikalliset sopimukset ao. yhtiössä työskentelevien jäsenten luettavaksi IAU:n verkkosivujen kautta. Päätökset sulkea liitto paikallisia sopimuksia koskevan tiedon ulkopuolelle rajoittaa monella tapaa sen mahdollisuuksia tukea paikallista sopimustoimintaa. Kielteinen suhtautuminen ei liioin edesauta jäsenten mahdollisuuksia arvioida heitä koskevien sopimusten toteutumista ja olla tarvittaessa yhteydessä myös liittoon niitä koskevissa kysymyksissä.

Kyseiset päätökset ovat lisäksi sekä ITA:n omien, että IAU:n sääntöjen vastaisia, ja sitä ne olisivat myös Pron sääntöjen suhteen, jos tekniikan työntekijöillä olisi siellä rekisteröity jäsenyhdistys. Tämän johdosta ITA:n puheenjohtajalle on esitetty pyyntö toimittaa sääntöjen kanssa ristiriidassa olevista päätöksistä pöytäkirjat. Tähän hän on vastannut myöntävästi, mutta ei siihen, että olisi valmis esittämään ITA:n johtokunnalle/jäsenkokoukselle korjaavia päätöksiä asiassa ja toimittamaan sopimukset tiedoksi myös liittoon.

* * *

ITA:n ääni päätösten teossa

Suhteellinen asema

IAU:n ammattiosastoilla on yhteensä noin 3 000 työmarkkinoiden käytettävissä olevaa jäsentä. Se on toiminnassaan keskittynyt pelkästään ilmailualalla työskentelevien työntekijöiden edunvalvontaan ja on siinä toimintaympäristössä myös suurin ammattiliitto. ITA:n lisäksi Lentoliikenteen palveluja koskevan työehtosopimuksen soveltamisalueella toimii kaksi muuta tekniikan ammattiosastoa - Avoin tekniikan ammattiosasto ATA ja Insta RepAir.

Lähes 500 jäsenen ITA on IAU:n toiseksi suurin ammattiosasto. Joka kuudes IAU:lainen on myös ITA:n jäsen. Paikkajako ammattiosastojen välillä liiton korkeinta päätösvaltaa käyttävässä edustajistossa on suhteutettu ammattiosastojen jäsenmäärään. IAU:n hallituksessa ITA:lla on paikkoja suhteellista kokoaan enemmän, koska tästä on sovittu ammattiosastojen välillä nykyisen hallintokauden alkaessa.

Kun arvioidaan niiden nyt ITA:ssa olevien jäsenten vaikutusmahdollisuuksia, jotka mahdollisesti siirtyisivät 120 000 jäsenen Prohon, on selvää, että heidän suhteellinen painoarvonsa päätöksenteossa romahtaisi nykytilaan verrattuna. Todennäköisesti vaikka koko IAU päättäisi liittona Pron jäsenyyttä hakea, se jäisi Pron hallituksessa ilman paikkaa 2,5 %:n jäsenmääräosuudellaan. Nykyisten ITA:laisten suhteellinen määrä voitaisiin ilmoittaa promilleina toimihenkilöiden edunvalvontaan painottuneessa suurliitossa.

Prossa ammattiosastoja vastaa jäsenyhdistykset, joita on yhteensä 318. Niiden saama jäsenmaksupalautus on sidottu mm. siihen, miten yhdistys on onnistunut toteuttamaan liiton hallituksen edellisenä vuonna määrittelemiä strategisia tavoitteita. IAU:ssa ammattiosastot, joita on yhteensä kuusi, päättävät itse tavoitteistaan ja jäsenmaksunsa suuruudesta. Ammattiosastojen itsenäinen asema on IAU:ssa muutoinkin poikkeuksellisen vahva verrattaessa sitä mihin tahansa ammattiliittoon Suomessa. Tämä näkyy erityisesti työehtosopimustoiminnassa, joka on liiton keskeisin tehtävä.

Työehtosopimustoiminta

IAU:n edustajiston linjauksen mukaisesti työehtosopimuksen hyväksymisestä ja muutoksista siihen päättävät IAU:n hallituksen lisäksi ammattiosastot. Ammattiosastojen päätösvalta kulkee yhdessä vallan mukanaan tuoman vastuun kanssa; jos jokin ammattiosasto katsoo, ettei työehtosopimuksesta syntyneitä neuvottelutulosta ole syytä hyväksyä, sille on varattu mahdollisuus päättää työriitalain mukaisista työtaistelutoimista eli lyhyesti uhata lakolla tavoitteidensa saavuttamiseksi. Tällä tavoin on vältetty tilanne, että yksittäisellä ammattiosastolla

olisi mahdollisuus estää työehtosopimuksen syntyminen ryhtymättä itse lainkaan toimiin tavoitteidensa saavuttamiseksi.

Näin toimittiin tekniikan osalta mm. syksyllä 2011 ja näin myös tänä keväänä päättyneellä sopimuskierröksellä. IAU:n hallitus teki tammikuussa päätöksen, jolla se antoi ammattiosastoille täydet valtuudet päättää itsenäisesti omalla alueellaan työtaistelutoimiin ryhtymisestä. Jos ITA:ssa tällaiseen ratkaisuun olisi päädytty, työehtosopimuksen syntyminen olisi siirtynyt, mutta tekemättä se ei olisi jäänyt. IAU olisi antanut ITA:n päätöksen mukaisesti valtakunnansovittelijalle sekä Paltalle ennakoilmoituksen tekniikan yrityksiä koskevasta lakosta. Tämän jälkeen neuvottelut olisivat jatkuneet tekniikan työehtojen osalta edelleen sovittelussa.

Työtaisteluun ryhtyminen tilanteessa, jossa näköpiirissä olivat jo suurinta osaa jäsenistöä koskevat lomautukset, ei kuitenkaan ollut realismia. Toisaalta ITA:n edustajat eivät esittäneet työehtosopimusneuvottelujen kuluessa muitakaan vaihtoehtoja tilanteen ratkaisemiseksi, eivätkä he niitä ole esittäneet sen jälkeenkään. Ainoaksi konkreettiseksi kannanotoksi asiaan onkin jäänyt ITA:n puheenjohtajan uhkaus ryhtyä oikeustoimiin IAU:n hallitusta vastaan työehtosopimuksen hyväksymisen vuoksi.

Nyt - kahta kuukautta myöhemmin - ITA:n kaikki jäsenet ovat yt-menettelyn piirissä. Jäsenten suurimman työnantajan Finnair Technical Services'n viimeisimmässä yt-kutsussa arvio on, että IAU:n sopimusalan 456 työntekijästä keskimäärin 150 työntekijän työpanosta tarvittaisiin ensi heinäkuussa.

Säästöneuvottelujen lähtökohdat

Yt-menettelyn lisäksi Finnair on käynnistämässä säästöohjelmaa, jossa sen tavoitteekseen asettamia vaihtoehtoisia ”säästöaihiota” IAU:n sopimusallalla ovat mm. palkankorotusten jäädyttäminen, palkan määräytyminen suoritusperusteisesti uusimalla henkilökohtaisen palkanosan ja moniosaamisen perusteet, kuudennen lomaviikon poistaminen vuosilomasta, lomarahojen jäädyttäminen, pätevyysisän vaikutuksen vähentäminen palkkaperusteissa, hälytystyökäsitteestä luopuminen, vuorolisien leikkaaminen, paikallisten työaikamallien kehittäminen resurssoinnin joustamisen lisäämiseksi sekä toimenkuvien laajentaminen ja ristiin käyttö.

Maaliskuussa solmittu työehtosopimus antaa tukevan pohjan myös ITA:n edunvalvojille ryhtyä näihin neuvotteluihin. Ilman voimassa olevaa työehtosopimusta tilanne olisi työntekijöiden näkökulmasta nyt kaaoksellinen. Tämän suhteen pääluottamusmiehen uhkaus koettaa oikeustoimin kyseenalaistaa voimassa oleva työehtosopimus, johon myös hänen oma asemansa perustuu, ei ole ollut vastuullista toimintaa.

Työehtosopimuksen voimassaolo takaa *nykyisen* tasoiset työehdot yleisen linjan mukaisine palkankorotuksineen työntekijöille, kun työtä on taas tarjolla. Säästöneuvotteluihin osallistuvan pääluottamusmiehen ja myös ITA:n päätösten vallassa on pitkälti se, johtavatko neuvottelut johonkin muuhun lopputulokseen. Liitto on valmis tukemaan myös näitä neuvotteluja, jos se *ITA:n puolesta* katsotaan aiheelliseksi.

* * *

Työehtosopimuksen yleissitovuus ja paikallisten sopimusten asema

Yleissitovuus

IAU:n ja Paltan välinen Lentoliikenteen palveluja koskevan työehtosopimuksen yleissitovuus perustuu siihen, että erillinen Työehtosopimuksen yleissitovuuden vahvistamislautakunta on sopimuksen edustavuutta arvioinut ja tämän jälkeen sen päätöksellään vahvistanut. Jokainen vahvistamispäätös koskee kuitenkin vain kyseistä sopimuskautta sopimusaloineen ja jokaiselle uudelle sopimukselle on aina erikseen haettava yleissitovuuden vahvistamista lautakunnalta.

Vaikka osa ITA:n nykyisistä jäsenistä siirtyisi Prohon, yleissitovuuden säilyminen Lentoliikenteen palveluja koskevan työehtosopimuksen osalta määriteltäisiin yhä arvioimalla työntekijöiden järjestäytymistä koko sopimuksen soveltamisalan suhteen. Tällöin arvioitavaksi tulisi IAU:hun jäävien ITA:n nykyisten jäsenten lukumäärä tekniikan työtehtävissä yhdessä ATA:n ja Insta RepAirin jäsenmäärien kanssa sekä muiden IAU:n ammattiosastojen jäsenmäärät muissa kuin tekniikan työtehtävissä suhteutettuna koko sopimuksen soveltamispiirissä olevaan työntekijöiden lukumäärään.

Yleissitovuuden siirtymävaihetta työläinsäädäntö ei tunnista. Pron lentoliikennettä koskeva yleissitova työehtosopimus rajoittuu lentoliikenteen palvelujen toimihenkilötehtäviin. Tekniikan toimihenkilöiden osalta vain Finnairissa on voimassa tähän kytketty, mutta vanhempaa perua oleva yrityskohtainen tekniikan toimihenkilöitä koskeva työehtosopimuspöytäkirja. Sillä ei ole yleissitovuuden asemaa, joten esimerkiksi GA Telesis'n tekniikan toimihenkilöt, jotka ovat aikanaan siirtyneet liikkeenluovutuksella pois Finnairista, ovat pudonneet kyseisen työehtosopimuspöytäkirjan soveltamisalan ulkopuolelle Pron vaateista huolimatta.

Paikalliset sopimukset

Paikallisiin sopimuksiin liittyvä sopimusoikeus, joka tällä hetkellä ITA:lla on, on sidottu Lentoliikenteen palveluja koskevaan sopimukseen ja sitä kautta ammattiosaston jäsenyyteen IAU:ssa. Jos ITA:n nykyiset jäsenet hajaantuisivat eri tahoille, sopimusoikeus paikallisiin sopimuksiin jäisi sille tai niille ammattiosastoille ja pääluottamusmiehille, jotka edelleen toimisivat IAU:ssa.

Väite siitä, että ITA:n nimissä vuosien saatossa tehdyt sopimukset siirtyisivät Prohon siirtyvien jäsenten mukana, ei pidä paikkansa. Myös työnantajan on mahdollista sanoa sopimukset irti ja solmia ne uudelleen IAU:ssa toimivien ammattiosastojen kanssa, jotta Lentoliikenteen palveluja koskevan työehtosopimuksen määräykset sopimusten paikallisista osapuolista tulevat täytetyksi.

Pääluottamusmiesten tekemät paikalliset sopimukset eivät niin ikään ole sidottu henkilöön. Jatkossakin niitä tekevät työehtosopimuksen perusteella tekniikan yrityksiin valitut pääluottamusmiehet. Siltä osin kuin nykyiset ITA:n luottamusmiehet eivät enää olisi tekniikan alueella toimivien IAU:n ammattiosastojen jäseniä, valittavaksi tulisivat uudet pääluottamusmiehet samoin kuin työosastojen luottamusmiehet.

* * *

Jäsenten valinta

Liiton valinta on lopulta yksittäisen työntekijän asia. Kun työntekijä päättää liittyä liittoon, hän valitsee siinä yhteydessä myös ammattiosastonsa. Aikojen kuluessa IAU:ssa toimivia tekniikan ammattiosastoja on ollut vaihteleva määrä, mutta viime vuosikymmenten aikana lukumäärä on pysynyt kahdessa aina kuluvan kuukauden puoliväliin saakka. Lisäksi IAU:n ulkopuolella työntekijöiden omana yhdistyksenä toimi joitakin vuosia 2010-luvun alussa ITA:sta irtaantunut Suomen lentokoneasentajat ja -mekaanikot SLAM, mutta varsinaista asemaa työehtosopimuskeskustelussa se ei saavuttanut.

Käytännössä tämä on johtanut siihen, että tekniikassa muiden kuin Tampereella toimivan Insta RepAirin työntekijöiden valittavana on ollut vain ITA. Vielä 2000-luvun alussa ITA:n jäsenet edustivat noin puolta koko IAU:n jäsenkunnasta. Finnairin tekniikkaan 2010-luvun alkupuolella kohdistuneiden rajujen saneeraustoimien myötä ITA:n jäsenten suhteellinen osuus koko IAU:n jäsenkunnasta putosi kuitenkin nykyiseen noin kuudesosaan.

IAU:ssa tunnistettiin tästä syntyneen epätasapaino aiempaan tilanteeseen verrattuna ja edustajisto linjasi mm. työehtosopimukseen liittyvän muutos- ja hyväksymismenettelyn sellaiseksi, kuten se edellä kuvattiin. Menettelyn on osaltaan mahdollistanut IAU:n koko, ammattiosastojen pieni lukumäärä sekä niiden toimiminen vastuullisesti kyseisen periaatteen suhteen.

ITA:n johtokunnan tiedote jäsenkokousten järjestämisestä Prohon liittymiseksi sekä IAU:n hallituksen jäsenen toimiminen ITA:n facebook-sivustolla Pron yhteyshenkilönä kertoo muuttuneista asetelmista. Kompromissien hakeminen hankkeessa näin vahvasti mukana olevien henkilöiden kanssa on ehkä jo myöhäistä. Kaikkia ovia asiassa ei kuitenkaan ole syytä sulkea, jos niin voidaan vähentää mahdollisia ITA:n hajoamiseen liittyviä negatiivisia seurauksia tekniikan työntekijöiden edunvalvonnassa.

ITA:n puheenjohtajan lähetettyä kyseinen tiedote IAU:n hallitukselle tiedoksi, häntä on kehoitettu käymään läpi ITA:n ja IAU:n sääntöihin liittyvät juridiset näkökohdat, jos jäsenkokouksen päätöksillä on tarkoitus siirtää IAU:ssa toimiva rekisteröity ammattiosasto Pron jäsenyhdistykseksi. Päämääränä on välttää asiassa mahdolliset yhdistyslakiin liittyvät moitekanteet, jotka puolestaan sekoittaisivat luottamustoimiin liittyvien asioiden uudelleen järjestelyä. Lisäksi vaade erityisen huolellisuuden noudattamisesta päätösten yhteydessä on kytköksissä kuluvaan kevään aikana esiin nousseisiin epäselvyyksiin ITA:ssa kulloinkin noudatetuista säännöistä ja toisaalta käräjäoikeuden vastikään ITA:n johtokunnan päätökselle asettamasta toimeenpanokiellosta sekä käräjäoikeuden käsittelyssä olevasta moitekanteesta, joka liittyy jäsenkokouksen päätökseen.

Jos päätös ITA:n eroamisesta IAU:sta jäsenkokouksissa kuitenkin tehdään, mikä ei ole toivottavaa edellä esitetyin perustein, se johtaa käytännössä ITA:n hajoamiseen. Tällöin IAU:n edustajisto arvioinee muuttuneen tilanteen ja täydentää edustajiston sekä hallituksen paikat tekniikan edustajilla niiltä osin, kuin nykyiset paikkojen haltijat valitsisivat Pron.

Yksittäiset ITA:n jäsenet, jotka IAU:hun päättävät jäädä, eivät jäsenkokoustenkaan päätöksin siirry automaattisesti Pron jäseniksi. Siinä tapauksessa, että ITA:n siirtyminen Prohon todettaisiin kaikin muodoin myös juridisesti päteväksi, IAU:hun jäävät jäsenet voivat perustaa uuden ammattiosaston ITA:n tilalle tai valita ammattiosastokseen ATA:n.

Työehtosopimukseen tai paikallisiin sopimuksiin liittyviin sopimusoikeuksiin ITA:n lähdöllä muodossa tai toisessa ei ole merkitystä. Määräysvaltaa niiden suhteen tulee käyttää IAU:n ammattiosastoissa jäseninä olevat tekniikan työntekijät edustajineen kuten aiemminkin.

* * *

Lopuksi

Olen harmissani syntyneestä tilanteesta. Jos kompromisseja tämän asian ympärille ei ole enää rakennettavissa, on katsottava eteenpäin. Viime ajat ovat nostaneet esiin myös mielipiteitä, joissa on kaivattu uudenlaista, moniäänisempää ja keskustelevampaa kulttuuria ITA:an. Nyt tälle murrokselle on avautumassa vähintään takaovi.

Toivon, että päätöstä ITA:n eroamisesta ei jäsenkokouksissa tehdä. Jos tehdään, nykyisen ITA:n alueelle syntyy nykyisestä toimintatavasta poikkeava mahdollisuus olla mukana neuvottelemassa ja päättämässä tekniikan työehtoihin ja edunvalvontaan liittyvistä asioista niille, jotka IAU:hun sen ammattiosastojen kautta jäävät.

En epäile myöskään sitä, etteikö kaikki IAU:n ammattiosastot jäsenineen ole valmiita puolustamaan tekniikan työehtoihin liittyvien sopimusoikeuksien säilymistä IAU:n tekniikan alueen ammattiosastoilla, jos niitä Pron lukuun yritettäisiin siirtää. Käytännössä sopimusoikeuksien saamisen Prossa olevalle yhdistykselle muiden kuin toimihenkilöiden osalta estää kuitenkin jo lähtökohtaisesti IAU:ta ja Paltaa sitova Lentoliikenteen koskevassa työehtosopimuksessa oleva rinnakkaista työehtosopimusta koskeva kielto.

Juhani Haapasaari
puheenjohtaja, IAU